

ONKO ESA SAARINEN SYSTEEMIÄLYKKÖ?

ymmenen vuoden ajan olen saanut vuosittain postissa Teknillisestä korkeakoulusta (myöhemmin Aalto-yliopistosta) Raimo P. Hämäläisen ja Esa Saarisen teoksia, joiden otsikkona on *Systeemiäly!* tai *Systems Intelligence*. Innostuneissa saatekirjeissä ja energisissä omistuskirjoituksissa ystäväni Esa vakuuttaa, että systeemiällyn käsitteessä on räjähdysvoimaa. Mutta hetkinen! Eikös E. Saarinen tullut tunnetuksi punktohtorina, joka terävästi arvosteli akateemista, kirjallista ja poliittista intelligentsijaa? Eikös hän ole jo vuosikymmeniä ilmoittanut *Kuka kukin on* –teoksessa harrastuksensa muodossa ”ruusut, kahvilat ja systeemikritiikki”. Voiko sama mies olla systeemiälykkö? Etsiessäni myönteistä vastausta tähän kysymykseen pääsen pohtimaan muutamia Esa Saarisen ajattelua johdonmukaisesti kantavia aiheita ja hänen moninaisiin työtehtäviinsä liittyvää soveltavan filosofian ohjelmaa.

Huippufilosofi systeemikriitikkona

Kun teoreettisen filosofian dosentti Esa Saarinen täytti 30 vuotta kesällä 1983, Filosofian laitoksen naiskollegat toimittivat hänelle minijuhlakirjan *Huippuluokan tutkielmia Esa Saarisen 30-vuotispäivän kunniaksi* (ks. Alanen et al. 1983). Esipuheen mukaan Hyvinkään oma poika on ”taaksepäin katsovien operaattorien luoja, punktohtori, gonzojournalisti, Sartre-fan, feministi, sanalla sanoen: universaali nero”, joka ”pitää enemmän rakastajan kuin intellektuellin maineesta”. Omassa kirjoituksessani ”Onko filosofisen relativismin sinfonia terästä?” vakuuttelin, että muutamista aiheeseen liittyvistä huomautuksistaan huolimatta Esa Saarinen ei ole radikaali filosofinen relativisti.

Koko uransa ajan Esa on ollut niin nopeassa liikkeessä, että yritys lähestyä totuutta hänen eksistentiaalisesta minästään epäonnistuu: ”niin pian kuin kuvaus alkaa, totuus on jo karannut muualle” (vrt. Saarinen 1988, 163). 30 vuotta sitten hän oli jo väitellyt filosofisesta logiikasta Jaakko Hintikan tähtioppilaana, toimittanut kansainvälisesti johtavaa *Synthese*-lehteä ja hoitanut teoreettisen filosofian professuuria virkavapauteni aikana, mutta ehtinyt myös julkaista suomalaisen kulttuuriilmaston samanmielisyyttä viiltelevän pamfletin *Punkakatemia* (Jan Blomstedtin kanssa, 1980), Yhdysvaltoja analysoivan kirjereportaasin *Terässinfonia* (M. A. Nummisen kanssa, 1981) ja eksistentiaaliin rohkeasti eläytyvän teoksen *Sartre* (1983). Pian ilmestyi suomalaisen feminismin klassikko *Olellainen nainen* (Sara Heinämaan kanssa, 1983).

Näin huippuluokan analyttisestä filosofista tuli ”punktohtorina” tunnettu mediahahmo ja systeemikriitikko. Yhtenä maalitauluna jo *Punkakatemiasta* lähtien oli kirjallinen älymystö, erityisesti mielipidevaltaa hallitsevat päivälehtien kriitikot. Saatoin itsekkin olla tähän murrokseen osallinen, sillä kävin kerran Esan kanssa katsomassa elokuvaa *Rocky*, minkä jälkeen vein hänet ensim-

mäistä kertaa käymään itselleni tärkeään ravintola Kosmokseen. Esa ei pitänyt kulttuurikapakan ilmapiiristä, vaan viihtyi paremmin rock-konserteissa ja Ekbergin kahvilassa. Teoksen *Epäihmisen ääni* (1984) esseessä ”Julkisuus” hän tuomitsi älykköjen elitistisen julkisuuskammon arkajalkaisuutena. Toisena maalina oli tasapäistäviä ohjelmia suosiva poliittinen eliitti. Teokseen *Erektio Albertinkadulla* (1988) sisältyy topeliaanista isänmaata hehkuttava puhe tilaisuudesta, jonka vaihtoehtoliikkeet järjestivät varjokokouksena pääministeri Harri Holkerin ”hallittua rakennemuutosta” käsittelevälle yhteiskuntavaikuttajien seminaarille. ”Valheen ja talouden moraalin” symbolihahmona tulee mainituksi ”nuori talousnero Björn Wahlroos”. Samalla Saarinen ilmaisee uskoa ihmisen suuruuteen ja varoittaa kriittisyyden kristallisoitumista kyynisyydeksi, joka kritikoitsee ”itse elämän hengiltä”. Samaan kokoelmaan sisältyvässä kirjoituksessa ”Sivistyksen linnake ja sivistyksen äpäret” Saarinen seurailee ihailemansa akateemikko Oiva Ketosen teoksen *Arvovallan politiikkaa* (1986) yliopistokritiikkiä: tämä ”älyn ylin linnake” on ”järjestetty jäykäksi ja hierarkkiseksi”, mutta onneksi ”yliopistossa on vielä mahdollista olla aidosti, luovasti hullu”.

E. Saarisen systeemikritiikki kohdistui myös omaan oppialaamme. Teoksen *Epäihminen ääni* (1984) esseessä ”Filosofia” hän suoritti irtiottoa väitöskirjansa akateemisesta ”totuus pohjaisesta filosofiasta”, joka erikoistuu ikioman neliömetrinä pölyttämiseen. Filosofin pitää olla kirjailijan tapaan ”älyllinen irtolainen”, sillä ”missä viisautta väitetään olevan siellä koko käsite on peitenimi kolmikolle *Kuri, Laki ja Järjestys*”. Myöhemmässä terminologiassaan Saarinen varmaankin pitäisi normaalitieteeksi muuttunutta filosofiaa esimerkkinä ”uomakipityksestä”. Kuitenkin hän edellisenä vuonna jaksoi innostuneesti pureutua Sartren raskastekoiseen fenomenologiseen käsitekehikkoon, koska se tarjosi teoreettisen perustan ihmisen ehdotonta vapautta ilmaisevalle elämäntilanteelle. Jo seuraavana vuonna hän osoitti kunniaa filosofian historian suurimmille hahmoille teoksessa *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin* (1985). Usko filosofian yksilöitä elähdyttävään voimaan näkyi assistentti/yliassistentti Saarisen luennoissa suurille opiskelijajoukoille, samoin hänen vankassa käsityksessään keskustelun mahdollisuudesta kilpailevien filosofien koulukuntien välillä (vrt. Niiniluoto ja Saarinen 1986, 2002). Rajattoman rakkauden kohde – totta kai Kuningatar Pipsan rinnalla – on filosofia, jonka kautta ”joku saattaa innostua ajattelemaan itsenäisesti” ja näin syventämään ”elämisen nautintoa”. Tätä ilmentää laajasti luettu lukion oppikirja *Filosofia* (1994), joka jälleen lähestyy aihettaan ”sähköistävien yksilöiden” kautta. Uudella tavalla jäsenettyjä kiteytyksiä hän etsi teoksissa *Symposium* (työryhmän kanssa, 1999) ja *Filosofia!* (2004).

Samalla kun Saarinen paneutui filosofian positiiviseen sanomaan, hän haki hätkähdyttäviä koikeileviä efektejä yhteistyössä taitelija Marjaana Virran kanssa. Virran graafinen panos on merkittävä Esa Saarisen ja Mark C. Taylorin älyllisesti leikittelevässä postmodernissa ”epäkirjassa” *Imagologies: Media Philosophy* (1994) – joka rönsyilevyydessään on minulle vaikeimmin lähestyttävä Esan opuksista. Systeemikritikon ääni pääsee jälleen kerran esiin Saarisen ja Virran laatimassa vuoden 1996 kalenterissa *Absolutely Dynamite*, jonka yhdellä aukeamalla luetellaan toisiaan tukevia valtavoimia: teollinen tuotantorakenne, rahavalta, valtiollis-julkinen hallintorakenne, etujärjestövalta ja puoluevalta, tiede ja teknologia, byrokraatia organisoitumisen perusmallina, omistamisen ja kuluttamisen elämäntilanne. Kaikki nämä yhteiskunnan moottorit ovat omiaan kutistamaan ja kuihduttamaan henkilökohtaista ja omakohtaista elämää.

Esa muutostehtailijana

Systemikriitikon näkökulmasta järjestelmät ahdistavat yksilöiden luomisvoimaa. Sen sijaan merkityksellinen filosofia sytyttää ihmisiä ja luo energiaa, joten arkielämä on jatkuvaa virtausta ja muutosta. Ei olekaan yllätys, että E. Saarisen 1989 perustaman henkilökohtaisen yrityksen nimi on Muutostehdas oy. Sen toimitusjohtajana hän on luonut itselleen näyttävän uran julkisten yleisluentojen pitäjänä ja vuodesta 1995 lähtien säännöllisesti järjestettyjen kukoistavan elämän kurssien vetäjänä Pafoksella. Näin Esa on menestyksellä toteuttanut ohjelmaa, jossa vartalo upotetaan yliopiston ulkopuolelle, mutta pää jätetään sen sisälle (Saarinen 1984, 167).

1990-luvun lopulla Saarinen piti yliopistolla Rohkene ajatella! -kurssien osana yhteisiä luentoja psykologi Kirsti Longan kanssa aiheenaan ”Onnistumisen psykologia ja filosofia”. Sen pohjalta syntyi heidän teoksensa *Muodonmuutos* (2000), joka ”kannustaa luottamaan epävarmuuteen ja kukoistamaan omilla ehdoilla”. Olen itse todistanut tilanteita, joissa Esan luennoilla käyneet henkilöt ovat tulleet spontaanisti kertomaan, millainen järisyttävä muutos heidän pysähtyneeseen elämäänsä niistä seurasi.

Taloudellista yritystoimintaa koskevan suuren synteesin *Muutostekijä* Esa Saarinen julkaisi jo 1990 yhdessä Enston perustajan ja toimitusjohtajan Ensio Miettisen kanssa. Yhteys ennakkoluulottomaan ja visionääriseen sähkö- ja muovialan yritysjohtajaan antoi Esalle tilaisuuden viedä eteenpäin systeemikriittistä ohjelmaansa, joka tiivistetään avaussanoissa:

”Järjestelmävallan, teknorakenteiden ja byrokratian vahvistuessa yhteiskunnassa, jäykät organisaatiot ovat yritysmaailmassa murtumassa. On käynnistynyt murros, joka onnistuessaan voi vapauttaa ihmiset uudenlaiseen luovuuteen ja vuorovaikutukseen.” (Miettinen & Saarinen 1990, 7)

Kirjan kohteena ovat johtajat, joista voi tulla ”välineittensä vankeja”, ja työntekijät, jotka vieraantuvat työnjaollisen erikoistumisen vuoksi. Menestyvät yritykset tarvitsevat yksilöille tilaa antavaa ”tekijävetoista” luovaa järkeä, mutta myös kommunikaatioon ja luottamukseen perustuvaa yhteisöllistä järkeä, joka purkaa latistamisen ja nöyryyttämisen rakenteita.

Kirjoittajat eivät kyseenalaista vapaata markkinataloutta, mutta – toisin kuin esimerkiksi Björn Wahlroos kirjassaan *Markkinat ja demokratia: Loppu enemmistön tyrannialle* (2012) – hylkäävät Milton Friedmanin voittopyyteellisen uusliberalismin ja vaativat ”moniulotteisilta yrityksiltä” vastuullista sitoutumista yhteisöllisiin ja ympäristöystävällisiin arvoihin.

Tätä uuden yritysajattelun ilosanomaa Esa Saarinen lähti kertomaan maailmalle taloudellisen eliitin suosimana luennoitsijana, kun Suomi oli nousemassa lamasta Nokian nopean menestyksen myötä.

E. Saarisen vauhdikkaat muodonmuutokset herättivät ihailun ohella hämmennystä, arvostelua ja kateutta omien kollegojen piirissä. Joidenkin mielestä hänen osallistuva mediafilosofiansa ei ollut tarpeeksi akateemista tai vakavaa (vrt. Pihlström 2001). Thomas Wallgrenin tapaiset vaihtoehtoliikkeiden ystävät pitivät sitä liian vähän kriittisenä. Vuosituhannen vaihteessa Esa Saarinen tulikin uransa uuteen käännepisteeseen, jossa hän sai soveltaa elämäänsä omia muutosvalmiuden ja onnistumisen oppejaan.

Mikä ihmeen systeemiälykkyys?

Vuonna 2001 Esa Saarinen löysi itselleen uuden kotipesän Teknillisestä korkeakoulusta Espoosta. Hänet nimitettiin kesällä 2002 Systeemianalyysin laboratorioon systeemitieteiden professoriksi opetuslanaan soveltava filosofia ja luova ongelmaratkaisu. Vuonna 2008 virka muutettiin pysyväksi soveltavan filosofian professuuriksi, joka on siirretty Aalto-yliopiston Perustieteiden korkeakoulun tuotantotalouden laitokseen.

Jonkinlaista historian viekkautta voi nähdä siinä, että ”kapinaa systeemiä vastaan” lietsunut punktohtori löysi tiensä juuri Systeemianalyysin laboratorioon. Mutta Professori Esa otti tilanteen nopeasti haltuunsa: hänen uutena innostuneena yleisönään ovat diplomi-insinööriksi valmistuvat fiksit teekkarit. Ennakkoluulottoman ratkaisun taustahahmona toimi Systeemianalyysin laboratorion johtaja, sovelletun matematiikan professori Raimo P. Hämäläinen, jonka erikoisaloja ovat systeemianalyysi, operaatiotutkimus, dynaaminen peliteoria, päätösteoria, matemaattiset mallit ja ympäristöriskit. Juuri Raimo yhteisessä seminaarissa Esan kanssa keksi termin ”systeemiäly”, josta on tullut johtava teema Esan soveltavaa filosofiaa koskevassa tutkimus- ja opetustyössä.

Systeemiäly on Hämäläisen systeemiteorian ja Saarisen sokraattisen elämänfilosofian luova yhdistelmä. Sen aineksia voi löytää *Muutostekijä* -teoksesta – kuitenkin yleistettynä taloudellisista yrityksistä kaikenlaisiin järjestelmiin, joiden puitteissa ihmiset toimivat. Taustaa antavat myös laaja kirjallisuus toimintatutkimuksesta, onnellisuustutkimuksesta ja positiivisesta psykologiasta, positiivisesta organisaatiotutkimuksesta, kaoottisten ja kompleksisten ympäristöjen tutkimuksesta, gardnerilaisesta moninaisälykkyysnäkemyksestä ja luovuustutkimuksesta (Hämäläinen & Saarinen 2006). Lähtökohtana on seuraava määritelmä:

”Systeemiälyllä tarkoitamme älykstä toimintaa, joka hahmottaa vuorovaikutuksellisia takaisinkytkentöjä sisältäviä kokonaisuuksia. Systeemiälykäs henkilö huomioi luovasti ja tarkoituksenmukaisesti ympäristönsä, itsensä sekä vuorovaikutuskokonaisuuden, minkä nämä muodostavat. Hän osaa toimia siinä älykkäästi.” (Saarinen et al. 2004, 7).

Tämä luonnehdinta on pedagogisesti taitava, sillä se antaa opiskelijoille tilaa kehitellä systeemiälyn sovellutuksia mitä moninaisimpiin aihepiireihin – kuten työelämä, liike-elämä, johtaminen, kannustusjärjestelmät, opettaminen ja oppiminen, hyvä elämä, parisuhde, terapia, uskonnolliset saarnat ja urheilu. Insinööreille tämä käsite sopii kuin ruuvitaltta käteen, sillä teknisissä järjestelmissä (kuten arkkitehtuuri, rakennettu ympäristö, ympäristösuunnittelu, teolliset organisaatiot, ydinvoimalat ja liikenne) on aina mukana ihmisen toiminnallinen osuus.

Esitän tässä muutamia lyhyitä reunahuomautuksia. Ensinnäkin systeemiälykkyys on henkilön ominaisuus, mikä sopii hyvin Esa Saarisen tapaan korostaa luovaa yksilöä. Mainituksi tulee myös systeemiälykäs organisaatio, jossa ihmiset hahmottavat toimensa toistensa kannalta ja luottavat toisiinsa (Saarinen et al. 2004, 19). Tällöin organisaation älykkyys redusoituu sen jäsenten älykkyteen. Olisi mielenkiintoista kehittää myös sellaista systeemiälyn käsitettä, jossa kokonaisuus vuorovaikutuksen ja työnjaon avulla emergentisti ylittää jäsenensä kyvyt - esimerkkinä Kai Hakkaraisen (2006) ”hajautunut” tai ”kollektiivinen parviäly”.

Toiseksi systeemiälyn projekti selvästikin pitää epärealistisena anarkistin unelmaa vapaudesta,

jossa kaikki systeemit häviävät. Ihmisen on ”pakko toimia ympäristöissä, jotka puolestaan ovat systeemisiä” (Hämäläinen ja Saarinen 2006, 5). Siten systeemit eivät ole vain latistavia tai rajoittavia, vaan myös mahdollistavat toimintaa, joka voi olla tarkoituksenmukaista epävarmuudesta huolimatta. Tämä saattaisi kuulostaa opportunistisen itsekkäältä suositukselta hyödyntää järjestelmiä ja tilanteita, ellei henkilökohtaisen edun ajaminen kuuluisi ”haamusysteemiin” ja kokonaisuuden etu ”inhimillisen rikastavuussysteemiin” (Saarinen et al. 2004).

Kolmanneksi Raimo ja Esa ovat hyvin tietoisia yksilön ja systeemin välisen dominanssin dialektiikasta. He sijoittuvat ääripäiden väliin, joita edustavat anarkismi ilman systeemejä ja marxilainen käsitys vapaudesta välttämättömyyden tunnustamisena. Yhtäältä systeemisyyteen kuuluu ”kokonaisuuden ohjausvaikutus yksittäisiin toimijoihin nähden”, joka kaventaa yksilön vapaata valintaa ja rajaa hänen toimitilaansa ”systeemin sallimiin puitteisiin” (Hämäläinen & Saarinen 2005, 5). Yksilöt voivat myös tulkita vallitsevaa systeemiä virheellisesti ja näin tahtomattaan antaa sille voimaa. Toisaalta ihminen ei ole systeemien vanki, vaan voi luovasti suorittaa niitä muuttavia ”systeemisiä väliintuloja”: ”samalla kun systeemit synnyttävät käyttäytymistä, käyttäytymisellä on kykyä synnyttää rakenteita”. Oikein kehiteltynä systeemiäly toimii systeemidiktatuuria, pelkoa ja koneistoajattelua vastaan (Saarinen et al. 2004, 12).

Siis: systeemiälykkö voi kuin voikin olla samalla systeemikriitikko. Q.E.D.

Soveltavan filosofian räjähdysvoima

Koska E. Saarinen on Suomen ensimmäinen ja ainoa soveltavan filosofian professori, lopuksi on hyvä vähän reflektoida sitä, miten systeemiällyn projekti istuu tähän oppialaan.

Virkaanastujaisesityksessään ”Soveltavan filosofian luova räjähdysvoima” 17.12.2002 professori Saarinen julisti, että soveltava filosofia on ”sokraattisen ylevöittävän pyrkimyksen jatkumo”. ”Filosofia on henkilökohtaisen elämänmestaruuden apuvoima ja sydämen äänen tiedetaidetta”, sillä ratkaisevaa ei ole mitä teoriassa tapahtuu, vaan mitä tapahtuu ihmisessä, hänen ajattelussaan ja ympäristössään. Kirjoituksessaan filosofiasta 21. vuosisadalla hän toteaa, että elämänfilosofiassa on tiedon lisäämistä tärkeämpää ”ajattelun ja henkilökohtaisen näkemyksen elävöittäminen jotta toiminta palvelisi parempaa elämää” (Saarinen 2008).

Koskettavassa luennossaan hyvän henkilökohtaisen ystävänsä akateemikko Oiva Ketosen 100-vuotisjuhlassa Teuvalla 21.1.2013 Esa Saarinen antoi akateemikon osallistuvalla filosofialle luonnehdinnan, jonka mukaan siinä vältetään tulkitsevia filosofisia käsitteitä ja niiden soveltamista ja mennään suoraan ilmiöihin – kuten Aleksis Kiven kohtalo, sisällissodan ahdistukset tai arvovallan politiikka. Kyse on siis erittelevästä ja näkemyksellisestä kirjoittamisesta tärkeistä aiheista ilman kytkentää erityisiin filosofiin oppeihin. Myös systeemiällyn liittyvää intuitiivisen ymmärryksen pyrkimystä kuvataan ”insinööriajattelun kantavalla idealla”, jonka mukaan ”käytäntö ratkaisee” (Hämäläinen ja Saarinen 2006, 5).

Filosofista pragmatismia itse kannattava Sami Pihlström (2001) pitää Saarisensa ajattelutapaa ”ultrapragmatismina” ja ”metafilosofisena relativismina”. Hän haluaisi itse häivyttää erottelun teorian ja käytännön välillä (Pihlström 1998, 228). Akateemikko Georg Henrik von Wright (1992) kertoi, ettei koskaan onnistunut selvittämään itselleen, miten hänen ”tieteellistä minäänsä” edusta-

va analyttinen filosofia suhtautuu ”nykyaikaa etsivään” aikalaiskriittiseen esseistiikkaan – eikä toinenkaan akateemikko Ketonen tätä tehnyt. Minä puolestani olen ehdottanut soveltavalle filosofialle mallia, joka on samantapainen kuin soveltavan tieteen suhde perustutkimukseen: hyvin muotoiltua filosofista teoriaa (esimerkiksi klassista tiedon käsitettä) voidaan selventävästi soveltaa niihin usein sekaviin yhteyksiin ja käytäntöihin, joissa puhutaan informaatiosta ja tiedosta (vrt. Niiniluoto 1989, 2003). Vastaavasti moraaliteorioita Aristoteleen hyve-etiikasta John Rawlsin oikeudenmukaisuusoppiin voidaan soveltaa konkreettisten elämänilmiöiden tarkasteluun (vrt. Sihvola 2004).

Esa Saarisen kuvaukset omasta ihmisiä lähellä harjoitetusta elämänfilosofisesta praktiikastaan tuovat mieleen Michael Gibbonsin ja Helga Nowotнын tiedon tuotannon mallin *moodi 2*, jossa tutkijat ja tiedon käyttäjät toimivat samassa sovelluskontekstissa ongelmalähtöisesti ja monitieteisesti (ks. Hautamäki ja Stähle 2012, 37). Gibbons esitti 1990-luvun alussa perinteisen tieteenalakohtaisen ”moodin 1” vaihtoehdoksi ”moodin 2”, joka ilmaisee uudenlaista vuoropuhelua tutkimuksen ja yhteiskunnan välillä. Siinä tutkijat ja käyttäjät luovat tietoa yhdessä (*co-creation*) ratkaistakseen ajankohtaisia ”ilkeitä ongelmia” (*wicked problems*), ja tuloksia arvioidaan tieteen perinteisten laatukriteerien sijasta niiden yhteiskunnallisen relevanssin ja vaikuttavuuden perusteella. Esan projektia voidaankin luonnehtia omaperäiseksi versioksi siitä, miten filosofiaa voidaan harjoittaa moodin 2 mukaisesti.

Oman käsitykseni mukaan moodi 2 osuvasti kuvaa monia tieteen ajankohtaisia trendejä, mutta se voidaan nähdäkseni hyvin ymmärtää aikaisempaa rikkaampana kuvauksena soveltavan tutkimuksen (*applied research*) luonteesta ja edellytyksistä. Tällä tulkinnalla on siten merkitystä myös soveltavan filosofian luonteen kannalta.

Vaikka Esa Saarinen on esittänyt pureviakin huomautuksia akateemisesta filosofiasta, hän ei ole koskaan hylännyt systemaattisen tarkastelun arvoa. Tämä näkyy mm. teokseen *Filosofia!* (2004) liitetystä tiiviistä 50-sivuisesta filosofisesta sanakirjasta. Erityisen kiinnostavaa on huomata, että Hämäläisen ja Saarisen (2005) *käsitelähtöinen* tarkastelutapa on varsin lähellä minun konseptiani soveltavasta filosofiasta. Heille ’systeemiäly’ on muutosta synnyttävä ja jäsentävä ”käsite”, joka ”antaa mahdollisuuden katsoa uusin silmin tuttuja teemoja ja ongelmakenttiä” ja ”tavoittelee teoreettisesti uutta ja rikastavaa valotusta inhimilliseen todellisuuteen”. Kyseessä on ”ikoninen kahvakäsite”, ”hyödyllinen arkihahmotuksen työväline”, jonka ”teoreettiseen arvoon” Hämäläinen ja Saarinen (2004) ilmoittavat uskovansa.

Esa Saarinen on nyt jatkanut täydellä vauhdilla kaksi 30-vuotiskautta elämässään. Kolmas kausi alkaa syntymäpäivän jälkeisellä viikolla elokuun alussa 2013 Filosofian 26. maailmankongressissa Ateenassa, Sokrateen kaupungissa, jossa mies pitää kutsuesitelmän tekniikan filosofian sektiossa. Onnea systeemiälykkäälle systemikriitikolle!

Kirjoittaja

Ilkka Niiniluoto on väitellyt tohtoriksi Helsingin yliopistossa 1973. Vuodesta 1977 hän on toiminut teoreettisen filosofian professorina, vuosina 2003-08 yliopiston rehtorina ja vuosina 2008-13 kanslerina. Hän on ollut Suomen Filosofisen Yhdistyksen puheenjohtaja vuodesta 1975. Nii-

niluodon keskeiset tutkimukset ja oppikirjat käsittelevät tieteellisen realismin hengessä tieteenfilosofiaa ja filosofista logiikkaa, mutta esseekokoelmissaan hän on käsitellyt myös valistuksen perintöön liittyviä kulttuuri- ja arvofilosofisia kysymyksiä.

Kirjallisuutta

- Alanen, Lilli, Lumme, Terhi & Taiminen, Leila (1983) (toim.). *Huippuluokan tutkielmia Esa Saarisen 30-vuotispäivän kunniaksi*. Helsingin yliopiston Filosofian laitoksen julkaisuja 2/1983.
- Hakkarainen, Kai (2006). ”Kollektiivinen älykkyys”, *Psykologia* 3/2006, 384-401.
- Hautamäki, Antti & Stähle, Pirjo (2012). *Ristiriitainen tiedepolitiikkamme: Suuntana innovaatiot vai sivistys?*. Gaudeamus, Helsinki.
- Hämäläinen, Raimo P. & Saarinen, Esa (toim.) (2005). *Systeemiäly 2005*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Hämäläinen, Raimo P. & Saarinen, Esa (toim.) (2006). *Systeemiäly 2006*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Miettinen, Ensio & Saarinen, Esa (1990). *Muutostekijä*. Porvoo: WSOY.
- Niiniluoto, Ilkka (1989). *Informaatio, tieto ja yhteiskunta*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Niiniluoto, Ilkka (2003). *Totuuden rakastaminen: Tieteenfilosofisia esseitä*. Helsinki: Otava.
- Niiniluoto, Ilkka & Saarinen, Esa (1988) (toim.). *Vuosisatamme filosofia*. Porvoo: WSOY.
- Niiniluoto, Ilkka & Saarinen, Esa (2002) (toim.). *Nykyajan filosofia*. Helsinki: WSOY.
- Pihlström, Sami (1998). *Pragmatism and Philosophical Anthropology*. New York: Peter Lang.
- Pihlström, Sami (2001). *Filosofin käytännöt: Pragmatismien perinteen vaikutus suomalaisessa filosofiassa 1900-luvulla*. Joensuu: UNIPress.
- Saarinen, Esa (1984). *Epäihmisen ääni*. Porvoo: WSOY.
- Saarinen, Esa (1988). *Erektio Albertinkadulla: Kansallis-filosofinen puheenvuoro*. Helsinki: WSOY.
- Saarinen, Esa (2008). ”Philosophy in the 21st Century: Socratic Philosophy that Matters and Engages with People”, *News and Views* 20, 4-13. Yerevan: International Academy for Philosophy.
- Saarinen, Esa, Hämäläinen Raimo P. & Handolin, Ville-Valtteri (2004). ”Systeemiäly vastaan systeemidiktatuuri – 50 kiteytystä”, teoksessa Raimo P. Hämäläinen & Esa Saarinen (toim.), *Systeemiäly: Näkökulmia vuorovaikutukseen ja kokonaisuuksien hallintaan*, 7-20. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Sihvola, Juha (2004). *Maailmankansalaisen etiikka*. Helsinki: Otava.
- von Wright, Georg Henrik (1992). ”Mitä filosofia minulle on?”, teoksessa *Minervan pöllö*, 13-26. Helsinki: Otava.